

► A necesidade do lugar

Había unha mancha de estacións ata esta primavera serodía que non me sentaba no penedo de Pescadoira, e achegueime polos arredores co propósito de pasar unhas horas nesa paraxe, como tantas veces acostumara a facer sendo un neno, sen máis que argallar que deixar pasar o tempo recordando. Hai anos que veño analizando as impresións que na elaboración de certos resgos da nosa personalidade aportan as contornas que habitamos e os acontecementos que transcorreron nelas. Que esas circunstancias coincidan coas idades das primeiras aprendizaxes e experiencias da nosa vida concédennlle a eses feitos un carácter primixenio fundamental na elaboración da nosa memoria emocional. Determinados arumes e cheiros, sons, manobras; os humildes xogos que agochaban propósitos de aventuras máis arriscadas, sucesos que nos prenderon na ollada a curiosidade polo saber, acadan co paso dos anos o relevo da topografía do espazo onde estabamos

cando vivimos ou soubemos dese suceso, que ficara asociado a unha data e a un enclave como sinaturas de autenticidade.

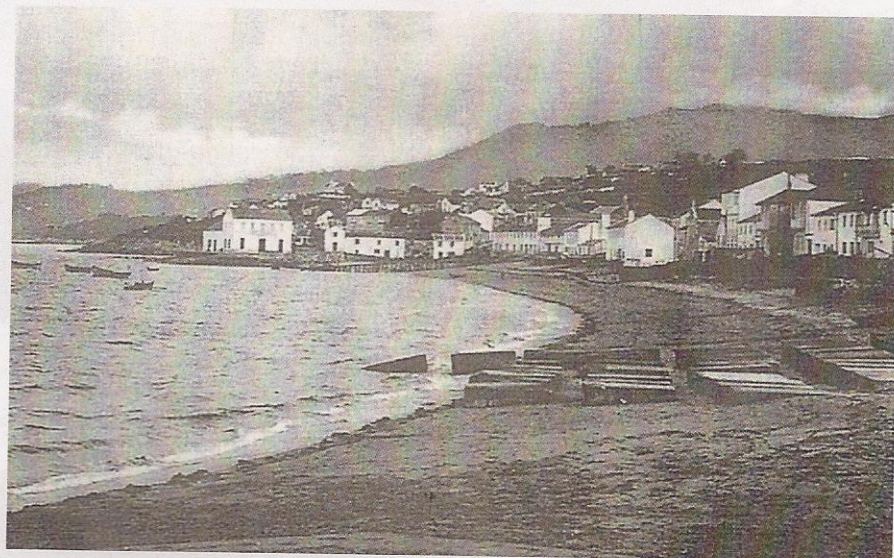
Estabamos nese lugar do que falaba Cervantes, de cuxo nome el non quería lembrarse, e que está emparentado con todos os lugares dos que a oito botamos man para situar unha sensación, incluso unha emoción, que logra todo o seu sentido a través das palabras coas que nos propoñemos expresala.

Xaime Toxo

*Aos amigos mortos,
ás ruínas desaparecidas.*

Para min termos como queimacasas, serrán, buraz ou miñoca estarán eternamente emprazados no penedo de Pescadoira, porque foi nas súas gretas, laños e fendas onde adquirín a conmoción que de neno che produce a materia en movemento, unha consistencia orgánica de existencia irrepetible.

O amor polos territorios vaise transformando a medida que envellecemos nunha simbiose de admiración, comprensión e permanencia, ata de supervivencia. Vivimos coa intención de regresar a eles, porque son o único que permanece dun mundo que inexorablemente muda, e que dalgún xeito nos acompaña no proceso da propia extinción. A necesidade dunha paraxe devecida vén a ser o primeiro gran sinal do recollemento sobre nós mesmos que nos impón o transcórre da vida. O feito de medrar, de saír da nenez, converte o coñecemento dos outros nunha simbiose

Praia de Pescadoira

sen retorno, empezamos a ser un elemento incorporado a un destino compartido. É certo, por evidente, que pertencemos a un tempo actual, presente, mais tamén a outros tempos nos que os mortos xogan un papel fundamental, o elo da cadea que devagar se vai afundindo no

forza dunha chamada ancestral. O alento que emanan as pedras. Seguramente, a idea de Galicia nunca resulta tan epidermicamente sensible como no recitado telúrico e coral do poema Letanía de Uxío Novoneyra. Por que Rosalía consegue apreixarnos na luminosidade da pre-

Attilio, a gamela é de alguén, non vou dicir de quen, nós, por suposto, temos nomes ou alcuños, tampouco os vou escribir. Por que? Porque o que me interesa é a praia e o momento. Nese espazo e neses acontecementos, o da rapeta, o das fogueiras equinociais, os aparellos deitados a secar, o cheiro das patentes nas brochas, os lusco fuscros silandeiros das ondiñas a mollar os pés, os baños do verán, andar a pillar ameixas, croques e navallas, construíuse unha parte do que son e que me acompañara ata que a miña consciencia esvaeza.

A necesidade do lugar, como a sombra vivificante dunha carballeira nun serán caloroso, permite que nos recoñezamos no devalar que inauguramos cos primeiros recordos da nenez, o comezo do camiño. Sendo moi velliño preguntábanlle a Eric Kandel, un neurólogo norteamericano de orixe centroeuropea, premio Nóbel de Medicina no ano 2000 polas súas investigacións sobre procesos moleculares que son a base para o aprendizaxe e a memoria.

Fixéronlle a seguinte pregunta: que lembranzas garda vostede da súa infancia en Viena? El calou un momento, fixo unha viaxe polas conexións neuronais máis remotas cara ós feitos ocorridos 70 anos an-

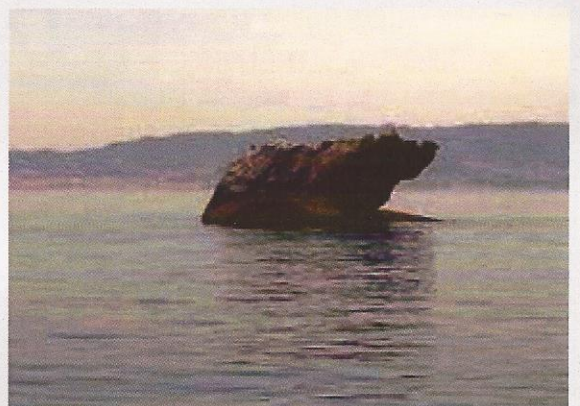

abismo do esquezo. Mais non só os humanos desaparecidos que festexaron con nós celebracións, momentos ditosos, encontros e arredamentos, fraternidades indisolubles, completan a orfandade que herdamos coas perdas. É certo que estamos asociados aos mitos do tempo, as modas constrúen con nós delirantes decorados de monicreques; pero tamén, dun xeito inexorable, estamos amarrados aos escenarios e aos vocábulos que os describen coa cadencia das badaladas, do renxido da madeira espartándonos pola noite, co zoar das marusías; ou ficamos apañados nalgún arrecendo que nos fai pechar os ollos para atopar mellor o recordo que esvara na dúbida ou na confusión; son, todas elas, impresións que nos abaten contra un estado de saudade espiritual e resoan coa

cisión absoluta e dunha atemporalidade cósmica cuns versos que umeamos como unha ladaíña panteísta: *“herbiñas do camposanto / onde meu pai se enterrou/herbiñas que biquei tanto”*.

Pasear polas palabras coma se abalásemos no vogar lento da gamela, mergullando os remos nas xerfas. escoito a alguén pronunciar *“sía a modo, sía a modo”* e véñense enriba unha escena de rapeta arrastrada polo fondo do mar, de mans cobrando dos chicotes na praia, de voces airadas, de copo fervendo e de nenos que corriamos cos pantalóns refucidos nas canellas.

A praia por suposto é a de Pescadoira, o punto exacto podémolo situar a uns metros do peirao de

Con do Cabalo

tes, e contestou: *"Eu era moi neno, pero lembro perfectamente como corría polas rúas rodeado de xente o día que Hitler entrou en Viena. Era marzo de 1938. Aquela xente quería admiralo e saudalo. Atopeime co mellor amigo da escola quen, ao intentar achegarme onda el, comezou a recuar, mentres me dicía: meu pai prohibiume falar contigo porque es xudeu"*. Son os recordos dunhas rúas, dunha cidade a rebordar de barullo, da inocencia e do engano. Unha aprendizaxe.

Aínda que concibo Bueu como un todo indisoluble, un cubo de Rubik poliédrico e con múltiples caras, hai tres espazos, cuxa pegada en min ten a reelaboración neboenta da fotografía extraviada. Un deles, a praia, xa foi citado neste traballo que escribo para a revista "Os Galos". E cando falo da praia entendede que me refiro a un único areal dende o enleito da Banda do Río deica o penedo de Pescadoira, porque pertenzo a unha das últimas xeracións que puido percorrela case sen obstáculos. Outro é o barrio onde eu vivín, o de Pescadoira, daquela, e aínda que sexa un tópico, un lugar virxinal, pendurado dun tempo estático, permanente, case fílmico, no que podías rebobinar día tras día imaxes calcadas unhas ás outras.

Unha carta mariña de palabras, porque a lingua é outro "locus" que non se pode deslocalizar: tosta, padio-la, estrobo, couso, rizón... A palabra encascar remíteme a unha imaxe tan precisa como real, como as que me rodean agora ao tempo que escribo. No interior dun bidón, alimentado por unha fogueira, ferve un caldo escuro de cascas de piñeiro e de aparellos a tinguir. Un home, aínda que morreu hai anos seu nome permanece en mi, remexe a fervera cun pau; eu, sentado, boto ga-

rabullos no lume e el remexe, a tarde vai caendo, o sol deitase detrás do Con do Cabalo; estou certo de que falabamos con palabras que ordenaban un mundo. Hai momentos na vida na que o tempo deixa de existir e podemos afirmar: eu estiven aquí, son o notario dun cosmos que está desaparecendo. Coñecín o nome dese home, o nome das mulleres que se sentaban nos muros a falar, gardo imaxes das dúas fábricas de conservas, dos tractores carretando peixe, dos montes de croques cisgados na estrada, da escola de Pirigallo, á que eu asistín, e das tendas do barrio e as súas historias. Nada queda diso, da desfeita non logramos indultar nin sequera o mural cerámico máis fermoso que houbo en Bueu, estaba no interior da fá-

brica de Attilio, cunha lenda ao seu pé: **Peixeiros no peirao**. Tampouco salvaron a vida os azulexos da fachada da fábrica de Massó e antes os da lonxa vella, que xa ninguén recorda. A terceira paraxe á que quería referirme é o adro da parroquia de Bueu e, máis que nada, o cemiterio vello. Quixera pregar unha oración laica por esa veiga sagrada, de tanto que me entristece mirala como está. Sei que o noso, Galicia, é un país cruel coa súa lingua, co seu pasado, coa arquitectura tradicional dos seus pobos e cos seus fermosísimos espazos naturais. Na miña pregaría rogo que o que queda do cemiterio perdure, que permaneza e se conserve; que se salve o que resta de muro que se mantén dignamente en pé, tamén se respecten os nichos que aturaron os vendavais da destrución, incluso a única lápida que permanece, coido que testemuña sobranceira e solitaria do que foi o panteón dos nosos mortos. Eu, que por escéptico ou conformista, son de pouco pedir atrevome, e perdoádeme, a propoñer que se faga un parque, incluso aporfo un nome posible: **O Parque de Nós**, dunha comunidade encravada nun mascarón de proa diante do mar: O Morrizo, e que fagamos desa paraxe, que posúe unha das visións máis identificables do val do río Bispo, un espazo de recollemento, de encontro, de estancia demorada para a lembranza dos que nun futuro sen nós poidan alentar: que xente tan de proveito a que se preocupou de recuperar e manter este lugar, porque encerra na súa cerna a beleza da memoria transmitida. Amén.

Bueu. Maio, 2014.